

A budaszentlőrinci pálos főkolostor emlékezete

A XIV. század első esztendejében balták, fejszék csattogásától zengtek a budai erdők. Rendre dőltek a göcsörtös tölgyek, sima testű bükkök. A mai János-hegy és Hárs-hegy nyergén, a Ságvári ligetnél hatalmas monostor építésébe fogtak.

Messze földről sereglettek ide kőfaragók, kőművesek. És — noha országos zűrzavar időszaka volt az 1300-zal kezdődő lustrum — erre a monostorépítésre kerek Magyarország odafigyelt. Hiszen az *egyetlen magyar alapítású szerzetesrendnek*, a pálosok rendjének épült itt új székhelye. Ez azután — Szentlőrinc, Budaszentlőrinc néven — hamarosan a pálosok országos, majd nemzetközi főkolostora lett. 1304-ben már itt tartották meg a pálosrend nemzetközi nagykáptalanát. S alig telt bele pár évtized, Szentlőrinc a magyar művelődésnek is egyik fellelegvára lett.

Rendjük megalapítója Eusebius — Özséb — esztergomi kanonok volt. Ő választotta a rend égi védőjéül a thébai remetét, az ókereszténység nagy, első anahorétáját, Remete Szent Pált. (Legendáját elsőként — a 420-ban elhunyt — Szent Jeromos írta meg.)

Pár évvel a tatárjárás után, 1246 körül Özséb kanonok meghasonlott rangos papságával. Remeteként a Pilis egyik barlangjába vonult. Nemsokára többen csatlakoztak hozzá. Hamarosan pedig már arra is sor került, hogy a római pápai kúria elismerje a remetek rendjét. A rend megalakulásának, szerzetesi szabályainak jóváhagyását nem kisebb ember járta ki Rómában, mint Aquinói Szent Tamás — olvassuk a régi rendtörténetész írásában. Ezért azután március 7-ét, Szent Tamás napját a pálosok mindvégig rendi ünnepüként ülték meg. Első kolostorukat az 1260-as években Pilisszentkereszten építették. Innen a tudós Lőrinc remete vezetésével 1300-ban kerekedtek fel, s egyik csoportjuk megkezdte Budaszentlőrinc építését.

Az 1300. esztendőtlől fogva Budaszentlőrinc azt a szerepet játssza a pálosok történetében, mint Montecassino a bencésekében. Jankovich Miklós az 1820-as években elmereng a romok felett, amelyek már egy emberöltő alatt is megfogyatkoztak. Jankovich nevezi „Magyar Eskuriál”-nak ezt a hajdani csodálatos épületet. Innen rajzottak ki nemzeti rendűnknek tagjai a középkori Lengyelország, Spanyolország, Németország, Portugália felé. Szerzeteseik mint térítő papok a XVI. században eljutottak az Újvilág földjére is. Leghíresebb kirajzásuk mégis 1384-ben ment végbe. Ekkor ugyanis a lengyel Opuliai László, Nagy Lajos rokona, magyar nádor megalapította a czestochowai pálos kolostort, a lengyeleknek — máig — nemzeti zarándokhelyét. Czestochowa és Szentlőrinc — leány- és anyaegyház — kapcsolata a törökkorig, Szentlőrinc feldúlásáig fennmaradt.

A XVI. század elején Fráter Martinuzzi György, azaz György barát szentlőrinci rendi sáfár volt. Utóbb bíboros, Magyarország kormányzója.

(A TÜNDÖKLŐ KOLOSTORVÁROS) Századokon át nem telt el esztendő úgy, hogy Budaszentlőrincet ne bővítették volna. Utoljára 1510 körül építették meg a kolostornak — általam az utóbbi évtizedben feltárt — nyugati szárnyát. A templom — mérete s szépsége dolgában — vétekedett a Mátyás-templommal. A barátok otthona pedig valóságos kolostorváros lett. *Budaszentlőrinc mind a fővárosnak, mind Magyarországnak legnagyobb kolostora volt.* Háromhajós, kéttornyos templomának hossza meghaladta az ötven métert. Kolostora három-, majd ötszáz barát-nak adott otthont. Az egykorú író úgy mondja: „...a várostól nyugatra feküdt. Falai naphosszat napfényben tündököltek Buda felett. Alkonyattájt pedig karcsú árnyéka egészen a városig vetődött...”

A kolostor valóban, a szó szoros értelmében: tündökölhetett. Területén arannyal futtatott mázas tetőcserepek kerültek elő. Ilyen aranyos cserép — Lőrincen kívül — csak a budai királyi palotát és a Buda melletti nyéki királyi vadászkastélyt ékesítette.

A templom tornyai ötven-hatvan méter magasak voltak. Hajóit dúsan díszített oldalkápolnák sora övezte. Közülük legdíszesebb a különálló Remete Szent Pál kápolna volt. Ebben 1381 óta Remete Szent Pál test-ereklyéjét őrizték. (Ezt az

ereklyét — amelyet rossz nyelvek szerint kicseréltek —, Nagy Lajos Velencétől, hadisarkként szerezte meg.) A kápolna s a szent testét őrző koporsó a XV. század híres budai búcsújáróhelye lett. 1507-ben írta le a pálos Hadnagy Bálint — a krakkói egyetem borostyánkőszorúsa — azokat a csodákat, amelyek itt végbementek. Gyógyulások, fogolyszabadulások emléke fűződött e kegyhelyhez. A kolostor pusztulása 1526 szeptemberében, a török első budai bevonulásakor indult meg. Kifosztották, felgyújtották.

Ha mindössze csak ennyi lenne az, amit Budaszentlőrinc művelődésünk történetének adott, máris elegendő lenne ahhoz, hogy hangot adjunk régészeti feltárása és bemutatása igényének. Ám Budaszentlőrinc sokkal több volt egynél a monumentális gótikus műemlékeink közül.

A fehérekármzás, fogadalomból a karthauziak módján hallgatag barátok dolgozó emberek voltak. Egy részük a Hárs-hegy, Petneházy-rét táján szőlő- és gyümölcs-kertészettel foglalkozott. Körtével, dióval, szilvával kedveskedtek a budai királyi udvarnak. Virágot vittek Buda templomaiba. Akadtak köztük iparosok: *szabók, csizmadiák, szűcsök*. A kolostor önellátó volt. Híres emberük volt 1480 körül János barát, *kovács, ékes ostyasütővasak készítője*. Kortársa, Kámáncai János perjel mint építész a kolostor *vízvezetékének* megalkotásával örököltette meg nevét. (E vezetékek maradványait 1949-ben, a csatorna romjait 1971-ben találtam meg. A budai királyi palota területén kívül egyedül Budaszentlőrincen akadunk ólomcsöves középkori vízvezetékek elemeire.) Lőrinci építómesterek segédkeztek az ország mintegy száz pálos kolostorának építésében, bővítésében. Ők faragták meg valamennyi pálos kolostor *szobrait*. Ők festették azok táblaképeit, freskóit. 1522-ben a rend híres *táblakép-festője* Lőrinc barát. De *üvegfüvő- és üvegfestő* műhelyével Budaszentlőrinc elégítette ki az ország pálos kolostorainak üveglak igényét is.

A remete művészek közül név szerint ismerjük Vince kőfaragót és építész, a templom új szentélyének megépítőjét is. 1510 körül fejezte be az új szentély pároszi márványból faragott oltárának építését. Vince mester volt az Óbuda feletti pálos Fehéregyháza építkezéseinek vezetője is. Ő emelte Bajcsón azt a kápolnát, amelyben Perényinét, a tisztas emlékü Kanizsai Dorottyát temették el (1533). Vince segédje Jakab remete volt, a lőrinci üveglak-készítő műhely mestere. Együtt dolgoztak a lőrinci és óbuda-fehéregyházi templom munkálatain. Jakab mester az üveglak-készítés tudományára fiatalabb rendtársait is megtanította. Mint Fehéregyháza perjele halt meg.

Kortársuk, János remete mint orgonakészítő tűnt ki. Úgy írták: munkásságával megszokozta az országbeli pálos kolostorok orgonáinak számát.

(KÉSO-GÓTIKUS SZOBRÁSZATUNK PÁLOS MESTERE: DÉNES) A XV-XVI. századforduló lőrinci pálos művész-együttesének Dénes mester szobrász a legkimagaslóbb alakja. Az 1480/90-es éveket Remete Szent Pál vörösmárvány koporsója faragásának szentelte. Remekművet alkotott. Gyöngyösi, pálos rendtörténész, aki e műremeket az 1520-as években még épségben látta — mi már csak töredékeit ismerjük —, úgy írja: „Csudálatos munka, miként mindenki láthatja, aki megnézi...”. A török író így emlékezik meg Dénesről: „...valóban a nagy Isten tanította őt... nem ember!” A koporsót a törökök már 1526-ban három darabra törték. Utóbb az egész remekmű megsemmisült. Legnagyobb töredékét 1846-ban Henszlmann Imre és Erdi-Luczenbacher János találta meg. Néhány kisebb töredékre az 1949-es ásatás során akadtam rá. Az épebb töredéken Remete Szent Pál mennybevitelének jelenetét örököltette meg Dénes mester. *Ama kevés budai szoborműnek egyike ez, amelynek esetében a művet s a művészt egyaránt ismerjük*. Egyike? Egyetlen! Minden más középkori budai szobornál csak közvetett, stíluskritikai bizonyíték szól arról, ki volt mestere. Itt írás!

Sok éves kutatómunkánkat koronázta 1971. évi ásatásom egyik lelete: egy vörösmárvány figurális töredék Szent Pálnak — Dénes fráter-faragta — tumbájáról. Királyi ornátusba öltözött, koronával és glóriával ékes, szakállas férfialak ez, jogarral a jobb kezében. Egyesek szerint az Atyaistennek ábrázolata; Gyéressy Ágoston Béla szerint a pálosok által a rend szentjeként tisztelt Nagy Lajos király alakja.

A pálosok templomának főoltárát — a templom új kórusával és az új orgona építésével azonos időben — az 1510-es években a Szapolyai család anyagi hozzájárulásával emelték. Feuer Istvánné kutatónk mutatta ki, hogy a XV. század végének egyik legkimagaslóbb magyar — világi — építőművésze, Kassai István

szobrász is munkálkodott Budaszentlőrincen. A kutató neki tulajdonítja a pálosok szentségházának megalkotását. A megállapítás alapjául szolgáló töredék még régebben került elő a Budakeszi úti rommezőn.

A pusztításra jellemző: ugyanennek a szentségháznak egy másik hatalmas töredékét 1966-ban, a múlt században épített Kalmárfy villa (II., Budakeszi út 51.) romjainak lebontásakor, annak falából emeltük ki. Buda városának tanácsa — kisebb dicsőségükre legyen mondva — még a XIX. század elején is kőbányának használta hajdani nemzeti rendünk főkolostorának azokat a romjait, melyeket a török még meghagyott.

(BIBLIA-FORDÍTÁS, KÓDEXÍRÁS, KÖNYVFESTÉS SZENTLŐRINCEN) A budaszentlőrinci pálos kolostor középkori nemzeti művelődésünknek egyik kirepítő fészke, fellegvára volt. Noha a rendet — a remeteség eszményéhez képest — nagyfokú puritanizmus jellemezte (egyidőben például tiltották a többszólamú éneklést, később azt, hogy a budaszentlőrinci orgonisták világiakat orgonálni a templomban tanítsanak) —, tagjai a világi tudományokban is járatosak voltak. Az 1430-as években működött itt (és állítólag a közeli Hárs-hegy Báthori barlangjában) Báthori László szerzetes. Itt fordította magyarra a Szentírást és a Szentek életét. Művét Mátyás király annyira becsülte, hogy a Báthori-bibliát a Bibliotheca Corviniana kincseként őrizte. Báthori egyébiránt az orvosi tudományokban is járatos volt.

A szerzet tagjai között igen sok kódexíró, könyvmásoló, betűfestő is akadt. Egyikükről, az óriási termetű Gál barátról feljegyezték: olyan sűrű vala szemöldöke, hogy amikor kódexírás közben meg-megpihent, pennáját bozontos szemöldökébe szúrta.

Bizonyos, hogy Budaszentlőrinc remetái Mátyás könyvtárának is dolgoztak. Sőt az egyik megmaradt Corvina lapszéli bejegyzéséből kitűnik: a király időnkint könyveket is kölcsönzött nekik.

Amikor 1526 szeptemberében a török felpredálta Budaszentlőrincet, kódexeik és ősnymtatványaik kárát ezer aranyra taksálták. Minderről az a pár bronz könyvveret is tanúságot tett, amelyet a romterület óriási bükkei alatt vetett fel az ásó.

(A RÉGEBBI BUDAVÁRI KIRÁLYI PALOTA A PÁLOSOK TULAJDONÁBAN) Károly Róbert király után Nagy Lajos vált a rend legnagyobb pártfogójává. Kolostorok egész sorát alapította. (Közülük talán Nosztra temploma maradt meg a legépebb állapotban.) 1381-ben a rend számára csikarta ki Velencétől Szent Pál ereklyéit. Majd, hogy zarándokhelyé emelhessék Budaszentlőrincet, 1381/82-ben nekik adományozta azt a budavári palotát, amelyet latinul Magna Curia Regis — a király nagy kúriája —, németül Kammerhof — Kamara-udvar — névvel illették. Ehhez a régi királyi nagy-kúriához — amely, úgy gondolom IV. Béla király korától Nagy Lajos koráig uralkodóink első, budavári palotája volt — a Szent Mártonról nevezett régebbi királyi házikápolna is hozzátartozott. (A komplexus a mai Tánácsos Mihály utca 9-13. sz. ingatlanok helyén, a régi, itt állt Szombatkapu mellett helyezkedett el.) Ezt a királyi palotát — amelyből Nagy Lajos költözött ki az általa emelt déli palotába — a pálosok 1423-ban Cillei Hermannal, Zsigmond király apósával egy másik budavári palotára cserélték el. Ez a mai Hess András téri ún. Vörös sün-ház volt. E házról nevezte el a budai középkor a mai Fortuna utcát Szent Pál utcájának.

Nagy tisztelője volt a pálosrendnek s Budaszentlőrincnek Mátyás király is. Számos alkalommal volt a barátok vendége és asztaltársa. Az is megesett, hogy éjszaka, vadászatról jövet, magánosan zörgetett be a kolostorba. Kedvelte Gergelyt, a művelt perjelt és a Párizsból ekkoriban visszatért Mihály doktort. Megesett, hogy Gergely priorról „lelkét üdíteni a pincébe is lement”. Am nem csupán a pálosok pincéjét látogatta. Egy ízben titkon beosont a templomba s elrejtőzött a kóruson. Azt akarta megfigyelni: igaz-e, hogy esténként a perjel rendre végigkorbácsolja a remeteket. Majd pedig a remeték egyike magát a perjelt. Efelől megbizonyosodott. De nemcsak Gyöngyösi Gergely rendtörténetének — az eseményekkel közel egykorú — megemlékezései mutatják azt, hogy Mátyás mély devócióval ragaszkodott a rendhez. Bizonyára emlékezetében élt még, hogy 1456-ban a nagy nándorfehérvári diadal kivívásakor az egyik pálos perjel kilenc rendtársával együtt — fehér kámszája alá páncélt öltve — Hunyadi János lobogója alatt kereste a vértanúságot. És a moldvai hadjáratkor, amikor a sebesült Mátyás maga is kis hí-

ján ott vészett, megfogadta: ha győz és életben marad, a pálosoknak adja s kolostorrá építteti át a legendás óbudai Fehéregyházát. Ígérétét beváltotta.

A szerzetbe sokan csak életük alkonyán léptek be. Nem egy jeles katona fejezte be életét pálos remeteként. Egyébiránt ezek a barátok nemigen ijedtek meg saját árnyékuktól. Budaszentlőrinc 1526. évi megrohanásakor huszonöt remete maradt a helyén. (Martiriumuk képét a lengyel Frater Tyburtius — Aleksey Nowakowicz — 1634-ben festette meg a czestochowai kolostor számára.)

1526 szeptemberében a törökök mind a huszonöt lőrinci pálos barátot megölték. Később, amikor a török Visegrád várát fogta ostrom alá, negyven nosztrai pálos barát állt a környék jobbágyságának élére, hogy megvédjék a fellegvárat.

(MIVÉ LETTEK A PÁLOSOK KINCSEI?) A budai pálos főkolostornak tetemes földbirtokain kívül pompás egyházi kincsei is voltak.

Könyvtárukról már szözlöttünk. A pálosok jawai közé számíthatjuk II. Ulászló király francia feleségének — II. Lajos és Mária anyjának, Anne de Foix hercegnőnek — azt a hordozható oltárka-számba menő mellesztjét, amelyet 1800 körül a kolostor máig meglévő, vízzel teli nagy kútjából tisztítás során emeltek ki. (Magyar Nemzeti Múzeum, Jankovich gyűjtemény.) 1526-ban, amikor a törökök, alig egy héttel Mohács után, tíz álló napon át dúlták s égették Budaszentlőrincet, aránylag már kevés egyházi klenódiумot, ötvösművet találtak.

Súlyos kár érte a rendet — s vele a magyar művészettörténetet — 1541, Buda eleste után. Ekkor semmisült meg végleg a másodsor is elhamvasztott Budaszentlőrinc. Kincstárukat, összesen 90.000 arany értékben, a kincsek őrizetére megkért Homonnai Drugethek Homonnán elrabolták. Fél évszázad is beletelt, mire 90.000 aranyra taksált kárukért a tolvaj főnemesi család fizetett: kétezer aranyat.

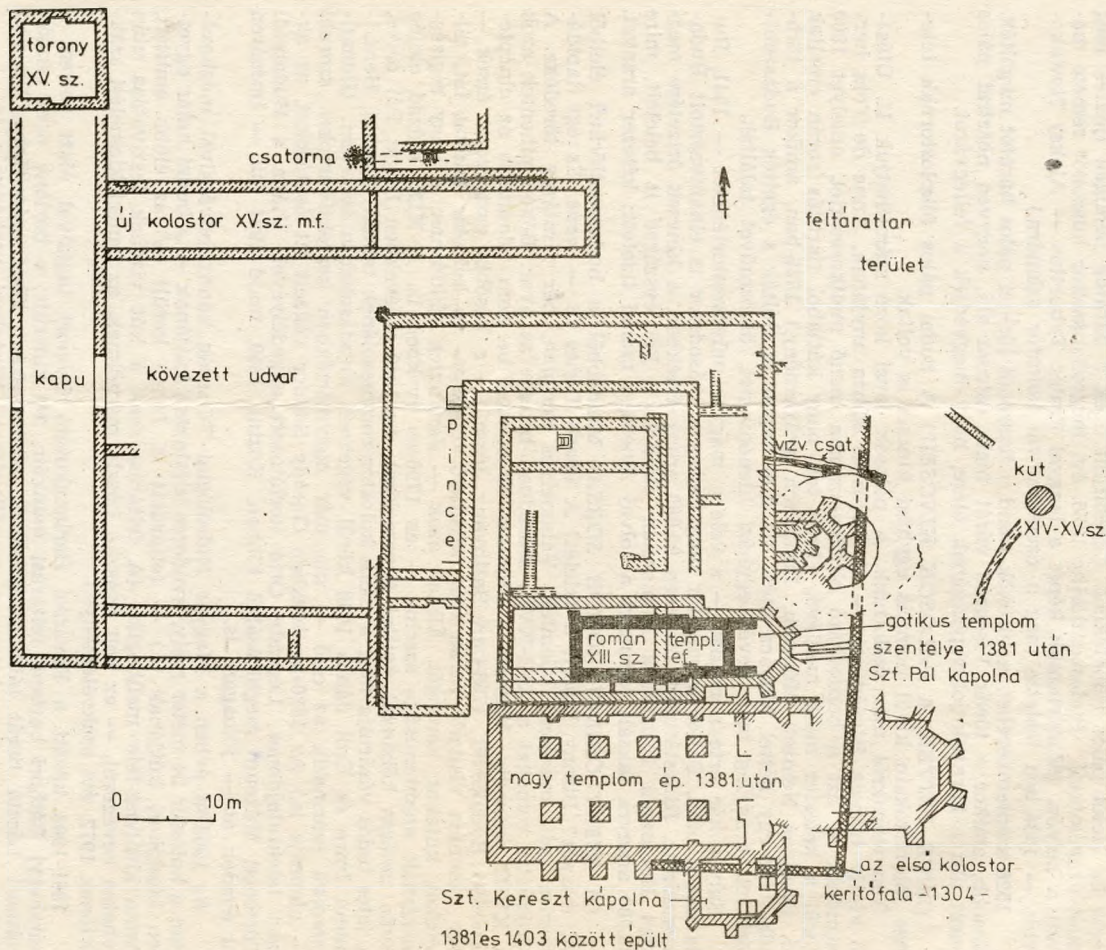
(A SZENTLŐRINCI ROMOK SORSA) Mindebből a budaszentlőrinci életből mi maradt? Bizony keserű a felelet! A közeli Dénes út — neve. És egy lapidáriumra való múzeumi köemlék. Valamelyes kerámia, pár fémtárgy töredéke. A törökdúlta romokat a XVI-XVII. században belepte az avar. Békén pihentek azok a XVIII. századig. Mígnem a kamara németekkel be nem telepítette az elnéptelenedett Budakeszit. 1756-ban Batthyány József — a későbbi esztergomi érsek — egy canonica visitatio során még kivethető templom- és kolostor falakat lát, piléreket, kutakat, kerengőt. Állnak azok — Jankovich Miklósnak, a nagy régiségbúvárnak szemtanúsága szerint — az 1790-es években is. A XIX. század elején Buda tanácsa kőbányát nyitattat a romokból. Az 1840-es években Bugát Pál orvos, a jeles tudós vásárolja meg a pálos kolostor rommezejének telkeit. Barátai, Henszlmann Imre és Erdi János 1846 körül végeznek kutatásokat a telkeken. (Henszlmanntól származik az első — ma már nagymértékben korrektívumokra szoruló — alaprajz is.) Az 1930-as években Garády Sándor végzett itt ásásokat, az akkori telektulajdonos, Légrády Ottó korlátozott engedélyével. Utána a Budapesti Történeti Múzeum megbízásából többen. Köztük 1949, majd 1961 óta — immáron öt évadon át — jómagam is.

Az 1963/64 évben a Magyar Hidrológiai Társaság könnyűbúváiraival megkezdtem a kolostor 24 méter mély, kváderes kifalazású kútjának — a budai határ egyetlen középkori kútjának (1.) — feltárását is. Innen került elő az előbb említett, Anna királyné-féle mellboglár. (A feltárást csak a kút vizének leszívítása után lehetne bevégezni, — ez volt Szászky László mérnöknek, az ismert kiemelési szakértőnek 1972. évi szakvéleménye.)

1961-1966 között a Fővárosi Barlangkutató Csoport tagjaival részt vettem a hárshegyi Báthori barlang feltárási munkáin. Itt kiderült: e barlang nem csupán Báthori László barát bibliafordításának színhelyeként jöhet számításba. Ez volt Budapestnek egyetlen, hitelesen megállapítható középkori vashányája is.

(MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB KÖZÉPKORI KOLOSTORA) 1964-72 években végzett ásásaim tisztázták azt, hogy ez a kolostor — amelynek legnagyobb kiterjedését munkám kezdetéig 3600 négyzetméterre tették — nyugati irányban az ismert részeknél jóval tovább terjedt. Ezekben az években mintegy további hét-ezer négyzetméternyi romterületet csatolhattam a régi Garády-féle alaprajzhoz. Budaszentlőrinc összterületét — a fel nem tárt részekkel együtt — mintegy 15.000 négyzetméterre becsülhetjük. És ezzel világossá vált: Budaszentlőrinc a középkori Magyarországnak legnagyobb alapterületű monostora volt. Kiterjedése — amely Pannonhalmánál is nagyobb volt —, és lakóinak 300-500 között mozgó lélekszáma, egy akkori mezővárosával vetekedett.

A budaszentlőrinci pálos kolostor feltárt területének alaprajza.
Kuczogi Zsuzsa munkája

1971 és 1972 évben — talán utoljára — méreteiben szerény, de eredményeiben igen sikeres feltárásokat végeztem ezen a területen. A munka a magam addigi kutatásait összegezte. De számos olyan építéstörténeti problémára is megfelelt, amelyet már 1846 óta kérdeztettek a kutató-elődök.

Röviden: nagyjából sikerült Budaszentlőrinc *építésének periodizációja*. Elsősorban az derült ki: a nagy, háromhajós katedrális — ellentétben az eddigi vélelmekkel — *nem a legkorábbi* templom ezen a helyen. Sőt, időrendben csak a *harmadik*. A főtemplomtól északra ugyanis az — eddig oldalkápolnának nézett — épület szentélye alatt két korábbi szentély alaprajza bontakozott ki. Kiderült: eredetileg *egy egyhajós, egyenes szentélyzáródású román kori kápolna állt itt*. (Egyetlen oklevél említi, 1290-ben. Ekkor egy remete gondozta, s a „Keszi promontoriuman álló Szent Lőrinc kápolnának” nevezték.) Erre az egyhajós románkori kápolnára épült rá — 1300 körül — az első pálos kolostorépítkezés immáron gótikus temploma. A kicsiny méretű első, korábbi pálos zárdatemplom is egyhajós volt. Az első kolostort hatalmas kőkerítés zárta. Ennek déli és keleti alapfalát 80 méter hosszan sikerült hitelesen kényszeríteni.

(KÉSO-GÓTIKUS ÉPÍTKEZÉSEK NYOMAI) A XIV. század végén, amikor 1381-ben idehozták Remete Szent Pál test-ereklyéjét s a rend — hogy gazdaságilag erősödjék — megkapta a régi budavári királyi palotát, új, monumentális építkezésekre fogtak. A kolostor templomát lebontották; a régi templom szentélyéből pedig kialakították a Remete Szent Pál ereklyekápolnát. Ehhez — a régi kolostortemplom testén át — fedett folyosót építettek. (Nyilván azért, hogy a zárandók ne zavarják a kolostor nyugalmát). Ekkor kezdték meg s a XV. század első éveire be is fejezték az új háromhajós főtemplomnak s a kolostornak bővítését. A főtemplom déli oldalához a XV. század elején hozzáépítették a Hunt Paznan-nembeli Kóvári család sírkápolnáját. (E kápolna altalajából 1971-ben három tetemet emeltünk ki. Kettejükben Kiszely István antropológus Kóvári Miklós pálos barátot és testvérét, az 1403 után elhalt Kóvári Pál nádori ítélőmestert agnoszkálta.)

Az 1971. évi ásatások során a kolostor nyugati szárnya alatt akadunk rá arra a nagy — 30x10 méter alapterületű — pincére, ahol Mátyás is megkóstolta a barátok borát. Az egyenkint 40x10 méteres kolostor-szárnyaktól délre, nyugatra és északra egy XV. századvégi toronyfalával záródó újabb kolostor-bővítést találtam. Ez az épületkomplexus, amelyet vagy Mátyás, vagy a Jagellók idején építettek, kétszeresére növelte a monostor alapterületét. Mivel csupán egy kövezett udvar választotta el az anyakolostortól (vagy kötötte azzal össze), aligha lehetett vendégház, mint korábban hittem. Az ötszáz barátot befogadó kolostornak utolsó nagy bővítő-építkezése volt ez.

Feltáratlan maradt a kolostor vendégháza, fürdője és az erdészet mai telkére (II., Budakeszi út 91.) átnyúló ipari műhelysora is. A fenti eredmények után vagy a monostor teljes feltárását kell elvégeznünk, vagy pedig a meglévő, kiásott, de konzerválatlan falmaradványok egészét is vissza kell temetnünk.

A teljes feltárás mellett szól az, hogy ma *még* (2.) megvalósítható és ma *már csak itt* valósítható meg Nagybudapestnek legnagyobb, összefüggő középkori romparkja. (Tegyük hozzá, csodálatos természeti tájban, a budai hegység legvénebb bükkjei alatt.) A közeli Nyék falu templomának s az itteni királyi vadászkastélynak gótikus maradványait, vagy a Balatoni műút mellett fekvő Kána egykori bencés monostorát a szemünk láttára végbement parcellázások és építkezések miatt — mint műemléki terület — alig húsz év alatt tették tönkre.

A tudományos tanulságokon, a muzeális leletanyag gazdagodásán kívül munkánkkal mindössze annyit érthettünk el, hogy Madas László, a Pilisi Állami Park-erdőgazdaság igazgatója — a Fővárosi Műemlékfelügyelőség hozzájárulásával — a romterület jó részét bekerítette.

(1.) A másik hasonló kváderes kifalazású kút a nyéki Mátyás-féle vadászkastély — II. Vöröshadsereg útja 78. — romjaihoz csatlakozik. Ebbe a díszes kútba — késve meghallgatott tiltakozásunk miatt — az egyik, a környéken építető vállalat felvonulási épületének W. C.-jét építették bele, 1971-ben.

(2.) Ezt a kis vázlatot 1972 júliusában vetettem papírra. Az akkori állapotokat tükrözi.

1973 AUG . -